

МЕТОДИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ПРИЙОМИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] визначає облікову політику як сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Таким чином, зміст облікової політики становлять три складові, які по-різному реалізуються на різних рівнях регулювання облікової політики. А саме: а) принципи побудови облікової політики підприємств, установ та організацій; б) методи в обліковій політиці; в) процедури облікової політики.

Розглянемо другу складову облікової політики. Отже, відповідно до визначення поданого в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] це методи обліку.

Бухгалтерський облік, як і кожна наука, має свій метод. Слово метод (від гр. *methodos* – дослідження) означає спосіб дослідження явищ, підхід до вивчення явищ, планомірний шлях встановлення істини, а взагалі – прийом, спосіб дії. У своїй основі метод є інструментом вирішення головного завдання науки – пізнання об'єктивних законів дійсності з метою використання їх у практичній діяльності людей [2].

Метод бухгалтерського обліку – це сукупність способів і прийомів, за допомогою яких господарська діяльність підприємства відображається в обліку.

Усі методи, що сформувались у бухгалтерському обліку, згрупуємо як загальнонаукові та конкретно-емпіричні методичні прийоми.

До загальнонаукових методичних прийомів належать аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і конкретизація [3].

На основі загальнонаукових методів дослідження явищ, які відбуваються в господарській діяльності й відбиваються в бухгалтерському обліку, сформувалися емпіричні методичні прийоми, що ґрунтуються на досвіді розвитку обліку та його застосування у практичній діяльності людей. Це забезпечує поєднання теорії бухгалтерського обліку як науки та його прикладної частини – обліку капіталу та його використання суб'єктами підприємницької діяльності.

Отже, конкретно-емпіричні методичні прийоми бухгалтерського обліку сформувалися на основі загальнонаукових у результаті багатовікового розвитку. Їх застосовують не як констатацію результатів спостереження (наприклад, про перевищення витрат виробництва порівняно з передбаченими нормами); вони не є пізнанням економічних процесів. Бухгалтерський облік лише тоді виконуватиме покладені на нього функції, коли групуватиме інформацію про господарські процеси за ознаками, необхідними для управління виробництвом і маркетингом, сприятиме збільшенню капіталу суб'єктів підприємництва [4].

Конкретно-емпіричні методичні прийоми бухгалтерського обліку є специфічними для економічної науки. Розрізняють прийоми документалістики, двоїсті, органолептичні та балансово-звітні.

Бухгалтерський облік передбачає використання таких методів [5]:

- хронологічного і систематичного спостереження;
- вимірювання господарських засобів і процесів;
- реєстрації та класифікації даних з метою їх систематизації;
- узагальнення інформації з метою звітності.

Перелічені методи дають змогу формувати бухгалтерську інформацію для зовнішніх і внутрішніх користувачів. Облікові дані формуються за допомогою таких інструментів – елементів методу: документування; інвентаризація; оцінка; калькулювання; рахунки; подвійний запис; бухгалтерський баланс; бухгалтерська звітність.

Методу спостереження відповідають прийоми документування та інвентаризації; вимірювання здійснюють шляхом оцінки і калькулювання; реєстрація та класифікація (поточне групування) проводяться на рахунках за допомогою подвійного запису; узагальнення інформації з метою звітності відбувається у бухгалтерському балансі та фінансовій звітності. Дані інструменти забезпечують технологію облікового процесу – трансформацію даних про окремі господарські операції в різноманітну інформацію для управління. Практичне використання кожного з них зумовлюється відповідними положеннями, інструкціями, вказівками, розробленими та затвердженими державними органами.

Методи ведення обліку регламентуються на рівні держави двома підходами [6]. Перший допускає лише єдино можливий варіант, другий – передбачає альтернативи. В цьому випадку облікова політика на рівні підприємства повинна включати обґрунтування та вибір альтернативних варіантів, оптимальних для цього підприємства.

На практиці перераховані прийоми можуть бути реалізовані по-різному –

залежно від реальної економічної ситуації, умов діяльності конкретної господарської організації, ступеню усвідомлення своїх особливостей (в порівнянні із загальною моделлю), цілей і завдань управління, рівня розуміння персоналом підприємства процесу управління тощо.

Формування облікової політики полягає в тому, що з усієї сукупності способів реалізації названих прийомів обираються придатні на даний момент за конкретних умов. Обрані способи ведення бухгалтерського обліку повинні забезпечувати обліковий процес, в результаті якого формується повна і достовірна картина майнового і фінансового стану підприємства [7].

До способів ведення бухгалтерського обліку належать способи групування та оцінки фактів господарської діяльності, відшкодування вартості майна, що амортизується, організація документообігу, інвентаризації, способи застосування рахунків бухгалтерського обліку, системи реєстрів бухгалтерською обліку, обробки інформації та інші відповідні способи та прийоми.

Таким чином, методична складова облікової політики включає в себе методи та процедури організації та ведення бухгалтерського обліку на окремих його ділянках:

- методи амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів,
- методи оцінки вибуття запасів,
- методи визначення величини резерву сумнівних боргів,
- методи оцінки фінансових інвестицій в залежності від їх виду,
- методи визначення фінансових інструментів,
- методи оцінки фінансових активів, фінансових зобов'язань, інструментів власного капіталу та похідних,
- методи оцінки ступеня завершеності операції по наданню послуг,
- методи калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг),
- методи визначення ступеня завершеності робіт за будівельним контрактом,
- методи оцінки активів та зобов'язань в операціях, пов'язаних сторін, тощо [8].

Отже, методи обліку – це способи та прийоми, що дають змогу здійснювати оцінку ресурсів, ведення рахунків синтетичного та аналітичного обліку, порядок нарахування амортизації, визначення обсягу реалізації, доходів, витрат, фінансових результатів тощо. Тобто це методи облікової політики як способи вирішення конкретних завдань, які постають перед підприємством при веденні бухгалтерського обліку.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р., № 996-XIV.
2. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 447 с. Режим доступу: <http://books.efaculty.kiev.ua/bug/1>
3. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник для студентів спеціальності

- «Облік і аудит»». – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.
4. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. [Текст] / М. Т. Білуха. – К.: Цент навчальної літератури, 2007. – 690 с.
 5. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
 6. Пушкар М.С., Щирба М.Т. Теорія і практика формування облікової політики: Монографія. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.
 7. Журавель Г. П., Хомин П. Я. Облікова політика підприємства в ринкових умовах : навч. посіб. / за ред. П.Я. Хомина. – К. : Професіонал, 2009. – 320 с.
 8. Облікова політика підприємства //Лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005 р. № 31–3400–10–5/27793.
 9. Облікова політика підприємства: Навч.посіб. / За ред. Лузана Ю.Я. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: «Юр-Агро-Веста», 2009. – 328с.

Кафедра обліку і аудиту
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля
Кафедра управління персоналом та соціології
Уральського державного університету шляхів сполучення
Інститут економіки і менеджменту
ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Кафедра економіки промисловості та організації виробництва
ДВНЗ «Українського державного хіміко-технологічного університету»
Полтавська державна аграрна академія
ВНЗ Державний інститут підготовки і перепідготовки кадрів промисловості

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник матеріалів
міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
4–5 лютого 2013 р.
м. Дніпропетровськ**

**Дніпропетровськ
«Герда»
2013**

УДК 330; 657

ББК 65

Е45

Організаційний комітет:

Атамас П.Й.

к.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля

Крамаренко Г.О.

д.е.н., професор кафедри фінансів і банківської справи Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля

Мних М.В.

д.е.н., професор, Заслужений економіст України, академік Української академії наук, директор Інституту економіки та менеджменту, завідувач кафедри фінансів ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ

Паршина О.А.

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки промисловості та організації виробництва ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» (м. Дніпропетровськ)

Плаксієнко В.Я.

д.е.н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку Полтавської державної аграрної академії

Пліскановський С.Т.

д.т.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік АН ВШ України, ректор ВНЗ «Державний інститут підготовки та перепідготовки кадрів промисловості» (м. Дніпропетровськ)

Шаталова Н.І.

д.соц.н., професор, завідувач кафедри управління персоналом та соціології Уральського державного університету шляхів сполучення (м. Єкатеринбург, Росія)

Дробязко С.І.

к.е.н., доцент кафедри економіки промисловості та організації виробництва ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» (м. Дніпропетровськ)

Ляшко Д.Ю.

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля

Шевченко В.М.

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри обліку і аудиту Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля

Економіка і управління: виклики та перспективи : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 4–5 лютого 2013 р., Дніпропетровськ. – Дніпропетровськ : «Герда», 2013. – 402 с.

ISBN 978-966-8856-77-8

Збірник матеріалів містить тези доповідей учасників за результатами досліджень сучасних проблем економічної теорії, концепції розвитку економіки підприємства, системи фінансів, обліку, аналізу, аудиту, економічної безпеки, оподаткування і управління в Україні. Для науковців, підприємців, викладачів ВНЗ, аспірантів, студентів.

УДК 330; 657

ББК 65

Матеріали друкуються в авторській редакції. Організаційний комітет не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах.

ISBN 978-966-8856-77-8

© Автори статей, 2013